

Instruktiivinen – sija siinä missä muutkin

JUSSI YLIKOSKI

Tämä on rinnakkaistalenne *Sananjalkassa* 67 s. 7–27 julkaistusta artikkelista, joka on joulukuusta 2025 alkaen luettavissa tilausmaksua vastaan osoitteessa <https://journal.fi/sananjalka/article/view/160001> (<https://doi.org/10.30673/sja.160001>) ja ilmaiseksi vuosi ilmestymisen jälkeen.

1 Johdanto

Tämä artikkeli käsittelee suomen kielen kenties vähiten tutkittua sijaa, instruktiivia. Syynä vähäiseen tutkimukseen lienee instruktiivin status suomen kielen sijana ylipäänsä: sitä on usein luonnehdittu puoliproduktiiviseksi tai ei lainkaan produktiiviseksi ja näin ollen suomen sijataivutukseen varsinaisesti kuulumattomaksi kategoriaksi, jonka käyttö on melko fraasiutunutta. Tällaisista näkemyksistä poiketen tutkimukseni lähtökohtia on muun muassa seuraavien esimerkkien havainnollistama instruktiivin käyttö:

- (1) Tossut syntyvät *Kuusamon Eläkkeensaajien lahjoittamin langoiin ja Kangas-Sirun sponsoroimin koristenauhoin*. (*Koillissanomat* 23.1.2017)
- (2) Koti on sisustettu *afrikkalaisin käsin tehdyin huonekaluin ja paikallisin taide-esinein*. (*Ilta-Sanomat* 25.4.2020)
- (3) Vaikka vedenkeittokehoitus päättyykin, Vesivehmaan vedenlaatua seurataan edelleen *tihennetyin välein otetuin näyttein*. (*Etelä-Suomen Sanomat* 13.8.2021)

Suomen nominien taivutukseen katsotaan kuuluvan viitisentoista sijaa, joista ”vajaakäyttöisiin” tai ”marginaalisiin” kuuluvat komitatiivi, abessiivi ja instruktiivi. Kielemme poikkeuksellisen monet sijat (ks. esim. Iggesen 2013) ovat kautta aikojen kiehtoneet niin fennistejä kuin muitakin kielentutkijoita, ja sijoja on tarkasteltu runsaasti sekä yhdessä että erikseen. Eniten huomiota on saanut partitiivi monine

kieliopin kuvaamisen kannalta keskeisine mutta vaikeasti kuvattavine tehtävineen, mutta toisaalta huomiota ovat saaneet myös käytöltään harvinaisimpiin kuuluvat sijat komitatiivi (esim. Sirola-Belliard 2016; 2017) ja abessiivi (esim. Ylikoski 2021). Selvästi vähimmälle huomiolle – myös vastikään ilmestyneessä suomen sijoja kansainväliselle yleisölle esittelevässä kirjoituskokoelmassa (Jaakola–Onikki-Rantajääskö 2023) – on jäänyt tässä tutkimuksessa tarkastelemani instruktiivi, vaikka se ei ole edes sijoistamme kaikkein marginaalisin. Sijaesiintymien frekvenssejä voidaan mitata erityyppisin laskelmin, mutta esimerkiksi *Ison suomen kieliopin* (ISK § 1227–1228) mukaan instruktiiveja käytetään joka tapauksessa enemmän kuin harvinaisempia – mutta tutkitumpia – komitatiivia ja abessiivia yhteensä (ks. myös Hakulinen 1979, 107).

Tämän tutkimuksen lähtökohtana ei kuitenkaan ole instruktiivin frekvenssi tai muu kvantitatiivinen tarkastelu, vaan tavoitteenani on ennen kaikkea suomen nykyyleiskielen instruktiivin morfologisten ja syntaktisten ominaisuuksien laadullinen kuvaus. Luvussa 2 esitän lyhyen katsauksen instruktiivin tutkimushistoriaan sekä rajaan oman tutkimukseni kohteeksi ensisijaisesti vain nimitaivutukseen kuuluvan instruktiivin produktiivisen käytön. Ajatus instruktiivin produktiivisuudesta ylipäänsä on usein kyseenalaistettu, mutta todellisuudessa kyse on niin produktiivisesta ja monitahoisesta muotokategoriasta, että lyhyen artikkelin puitteissa tätä sijaa voi tarkastella vain pääpiirteissään. Luvussa 3 kuvaan suhteellisen runsain esimerkein instruktiivin käyttöä yleiskielisiksi tarkoitetuissa nykyteksteissä: sen morfologiaa (3.1) ja syntaksia (3.2) sekä tietyiltä osin myös semantiikkaa (3.3).

Tutkimukseni tuloksena esitän, että eräistä poikkeavista piirteistään huolimatta instruktiivi paljastuu kiistattomaksi sijaksi. Instruktiivin usein kyseenalaistetun produktiivisuuden lisäksi tarkennusta saavat etenkin tähänastiset käsitykset instruktiivin possessiivisuffiksittomuudesta ja monikollisuudesta.¹

¹ Kiitän artikkelini nimettömiä arvioijia hyödyllisistä lisätiedoista.

2 Taustaa, tavoitteita ja rajausta

Myös suhteellisen vähän tutkittua instruktiivia on tietysti jonkin verran tutkittu. Merkittävimpiä tutkimuksia ovat Rossin (1988) monografia itämerensuomalaisten kielten instruktiivista ja sen kehityksestä sekä Leskisen (1990) monografia suomen inkongruenteista instruktiivirakenteista (esim. *näillä seuduoin, verissä päin, hymyssä suin, pahoilla mielin*) ja niiden taustasta. Molemmat tutkimukset ovat lähinnä murremaantieteellisiä, mutta suomen yleiskielen instruktiivia koskevat kuvaukset ovat hyvin harvassa ja hajallaan: ainoa kattavahko mutta silti suppea kuvaus instruktiivin käytöstä löytyy Penttilän (1963, 439–445) kieliopista. Instruktiivia toki sivutaan monin paikoin myös *Isossa suomen kieliopissa*, mutta siinäkin vain yksi lyhyt, laajuudeltaan Setälän (1880, 25–26) lauseopin kuvaukseen rinnastuva sivun mittainen luku (ISK § 1263) tarkastelee yksinomaan instruktiivia ja sen merkitystehtäviä.

Käytännössä kaikki edellä mainitut lähteet kuvaavat instruktiivia ennen kaikkea sen semanttisten tehtävien näkökulmasta. Instruktiivin morfologiaa ja syntaksia sen sijaan on tarkasteltu varsin vähän. Näitä vähiä kuvauksia tarkastellessa instruktiivin tutkijan huomio kiinnittyy helposti etenkin monissa kieliopin yleisesityksissä toistuviin yleistyksiin, jotka tuntuvat sekä perustelemattomilta että paikkaansa pitämättömiltä. Esimerkiksi vuosikymmeniä perusteellisesti suomen morfologian parissa työskennellyt Fred Karlsson (esim. 1983, 229; 2018, 264) on vaikutusvaltaisissa suomen kielen kuvauksissaan toistuvasti esittänyt instruktiivin olevan ”puoliproduktiivinen” ja ”esiintyvän lähes yksinomaan kiteytymissä”. Palaan tällaisten väitteiden arviointiin tarkemmin jäljempänä, mutta käytännössä kaikki seuraavat luvut keskittyvät ennen kaikkea Karlssonin ja myös muiden tutkijoiden esittämille käsityksille vieraan, täysin produktiiviseksi sijaksi katsomani instruktiivin tarkasteluun.

Tutkimukseni päätavoitteena on nyky-yleiskielen instruktiivin morfologian ja syntaksin, osin semantiikan laadullinen kuvaus. Millainen on instruktiivin morfologia? Millaista on sen syntaksi, onko instruktiivi aina merkitykseltään monikollinen? Onko instruktiivi todella sijana marginaalinen ja epäproduktiivinen eli onko se tavanomainen sija lainkaan? Tutkimuskysymykseni ovat yksinkertaisia mutta aiheellisia, sillä suomen kielen sijojen pitkän ja laajan tutkimushistorian

valossa instruktiivia on kerta kaikkiaan kuvattu varsin vähän. Instruktiivin kuvauksen pääongelmana voikin pitää juuri kuvausten suppeutta sekä yhtäältä yksipuolisuutta, toisaalta silti keskenään ristiriitaisia tiedonantoja ja väittämiä.

Keskityn siis tutkimuksessani instruktiiviin sijana. Näin tehdessäni rajaan tarkemman tutkimuksen ulkopuolelle joukon instruktiivisijaan eri tavoin liittyviä tai ainakin aiemmassa tutkimuksessa siihen liitettyjä ilmiöitä. Produktiivisten nominien taivutusmuotojen ulkopuolelle jäävät selvästi kieliopillistuneet tai leksikaalistuneet, alkuperältään instruktiiveiksi oletut sanat, kuten adpositiot *kesken*, *kohden*, *pitkin* ja *päin*, sekä adverbistuneet, suhteensa kantasanaan menettäneet sanat, kuten *tarkoin*, *tosin*, *tuskin* ja *täysin* (ks. ISK § 388). Kieliopillistuminen ja leksikaalistuminen ovat toki asteittaisia ilmiöitä; esimerkiksi *keinoin* vaikuttaa jossain määrin adpositiomaiselta (*taiteen keinoin*), mutta tällainen kuuluu muidenkin sijojen elämään (esim. *taiteen avulla*, *taiteen saralla*, *taiteen suhteen*) eikä sinänsä tämän artikkelin pääteemoihin.

Tässä tutkimuksessa huomiotta jäävät myös varsin etäisesti instruktiiviin liittyvät niin kutsutut E- ja MA-infinitiivien instruktiivit (*tehdén*; *tekemän*, *tehtämän*), joista etenään jälkimmäinen ei vaikuta edes historiallisesti liittyvän instruktiivisijaan sen enempää kuin referatiivimuodot (*tekevän*, *tehneen*, *tehtävän* ja *tehdyn*), vaikka näitä kaikkia onkin eri aikoina instruktiiveiksi kutsuttu (ks. Setälä 1880, 26, 45–46).²

Instruktiivin lukuun eli yksiköllisyyteen ja monikollisuuteen palaan tarkemmin erityisesti alaluvussa 3.3, mutta tällöinkin keskityn muodoltaan *in*-tunnuksiseen instruktiiviin. Niin sanottuja yksikön instruktiiveja (*jalan*, *kaupan* ja *kilvan*) en tarkastele, sillä nekin ovat selvästi leksikaalistuneita adverbeja, joiden oletettu

² E-infinitiivin instruktiiviksi kutsutun muodon merkitys tietysti muistuttaa jonkin verran nominitaivutuksen instruktiivia, mutta muodon alkuperä on todellisuudessa tuntematon: E-infinitiivin tunnus *-te-* on vanhastaan yhdistetty A-infinitiivin tunnukseen *-tA-*, mutta tunnusten eroa ja muotojen muita eroja (esim. *sylke-ä* mutta *sylki-e-n*) selittämättä (EKA 183). Edes instruktiiviksi kutsutun elementin muoto ei ole nominitaivutuksen *-in* vaan pikemminkin genetiiviltä näyttävä *-n*, joten ero instruktiivisijaan on huomattava. Esimerkiksi *sylke*-vartaloisesta verbistä saadaan *sylkien*, mutta samavartaloisesta substantiivista *syljin*, ja harvassa ovat kontekstit, joihin molemmat muodot luontevasti sopisivat. E-infinitiivin instruktiiviksi kutsutun muodon alkuperä kaippaa siis lisätutkimusta, mutta nominitaivutuksen instruktiivisijaan keskityttäessä tämä verbimuoto voidaan sivuuttaa.

instruktiivinen alkuperäkään ei aina ole ilmeinen tai edes tutkimuksellisesti perusteltu. Esimerkiksi *alaraajan*, *transaktion* ja *kisan* ovat kyllä genetiivejä aivan kuten *jalan*, *kaupan* ja *kilvan*, mutta mitään instruktiivinomaista käyttöä niillä ei ole; viimeksi mainitut ovat siis yhtäältä yksikön genetiivejä, toisaalta yksittäisiä adverbeja. Lähinnä ainoa produktiivinen nominien morfologiaan ja instruktiiveihin kytkeytyvä ilmiö on perinteisesti adverbeiksi katsottujen *sti*-muotojen komparatiivien ja superlatiivien (*perinteisesti* : *perinteisemmin* : *perinteisimmin*) muodostus. Näiden osalta kuitenkin viittaa lähinnä Tuomikoskeen (1973) ja Jääskeläiseen (2020), jotka ovat tarkastelleet aihetta osana *sti*-muotojen kysymyksiä, jotka eivät kuulu tämän tutkimuksen piiriin.

Edelleen rajaan tutkimukseni ulkopuolelle instruktiivin alkuperän, kehityksen tai esimerkiksi dialektologisen tarkastelun. Sen sijaan kuvaan instruktiivia synkronisesti 2000-luvun alun kirjoitetun yleiskielen valossa. Pääasiallinen tutkimusmateriaalini koostuu Kielipankin Korp-käyttöliittymän tarjoamista Ylen uutisaineistoista (Yle) ja Kansalliskirjaston sanoma- ja aikakauslehtikokoelmasta (KLK), joiden laajuus on vuonna 2025 vuosien 2000–2021 tekstien osalta yhteensä yli neljä miljardia sanetta. Olen kuitenkin tarkistanut laadultaan keskeneräisten lehtikorpusten esimerkkilauseet Kansalliskirjaston digitaalisista aineistoista ja esimerkkieni viitteinä ovat juuri alkuperäiset julkaisut eheässä alkuperäisessä muodossaan.

Automaattisesti annotoitujen aineistojen massiivisuudesta ja helppokäyttöisyydestä huolimatta en hyödynnä niitä erityisen kvantitatiiviseen tutkimukseen muun muassa siksi, että instruktiivin morfologia lankeaa yhteen paitsi superlatiivin myös monien verbimuotojen kanssa. Automaattisesti annotoiduissa korpuksissa esimerkiksi muodot *hellin*, *omin*, *pienin* ja *uusin* on analysoitu instruktiiveiksi, superlatiiveiksi ja sekä preesensin että imperfektin yksikön 1. persoonan muodoiksi. Usein analyysi on oikea, mutta usein kuitenkin niin väärä, että aiheen kvantitatiivinen tarkastelu muuttuisi pikemminkin kieliteknologisten analysointoreiden laatua arvioivaksi tutkimukseksi.

Esitykseni edustaa laadullista, edellä kuvaamistani lähteistä saaduin esimerkein tuettua tutkimusta, joka menetelmiltään rinnastuu etenkin Sirola-Belliardin (2016; 2017) komitatiivien, Ylikosken (2018; 2021) prolatiivien ja abessiivien sekä Jääskeläisen (2020) *sti*-muotoja tarkasteleviin tutkimuksiin. Pyrkimykseni onkin täydentää näiden

tuorehkojen tutkimusten sijajärjestelmämme marginaalista päivittämää kuvaa niin, että myös instruktiivin morfologiset ja syntaktiset ominaisuudet saavat ajantasaisen kuvauksen.

3 Instruktiivi sijana

Vaikka aiempi instruktiivia koskeva tutkimus on keskittynyt paljolti sen merkitystehtäviin, tässä luvussa tarkastelen instruktiivin olemusta melko tasapuolisesti kolmella kielenkuvauksen päätasolla: morfologian (luku 3.1), syntaksin (3.2) ja osin semantiikankin (3.3) näkökulmasta.

Kun tarkastelen instruktiivia sijana, lähtökohtanani ovat fennistiikassa ja laajemmin kielitieteessä esitetyt mainitut sijan määritelmät ja kriteerit. Aiemmassa artikkelissani olen todennut, että yleisessä kielitieteessä vallalla olevan Blaken (1994, 1) määritelmän mukaan ”sijalla tarkoitetaan taivutusmuotoja, jotka tyypillisesti ilmaisevat lausetasolla substantiivin alisteista suhdetta verbiin tai lauseketasolla adpositioon tai toiseen substantiiviin” (Ylikoski 2020, 533). Määritelmässä limittyvät toisiinsa niin morfologia, syntaksi kuin semantiikka, mutta fennistiikassa useimmin esitetyt sijan kriteerit ovat ennen kaikkea morfologisia (esim. produktiivisuus) ja syntaktisia (esim. substantiivilausekkeen rakenne). Olen kuitenkin huomauttanut (mas. 531–533), että suomen kielen sijoina pidettyjen ilmiöiden välillä vallitsee perheyhtäläisyys eli jossain määrin yhteisten piirteiden verkosto ilman, että kaikki sijat jakaisivat kaikkia näitä piirteitä. Arvioin instruktiivia tällaisten piirteiden valossa.

3.1 Instruktiivin morfologiasta ja produktiivisuudesta

Yllä olen rajannut artikkelini käsittelemään ennen kaikkea instruktiivia produktiivisena morfologisena kategoriana, mutta jo johdannon alussa totesin tutkimuskohdettani luonnehditun toisinaan puoliproduktiiviseksi ja usein jopa epäproduktiiviseksi kategoriaksi. Vaikka uskon jo esimerkkien 1–3 osoittavan puheet epäproduktiivisuudesta melko kyseenalaisiksi, niitä ei voi noin vain sivuuttaa.

Karlssonin (1983, 229) mukaan kielessä on siis ”taivutussuffikseina pidettyjä, puoliproduktiivisia sijoja kuten komitatiivi, instruktiivi ja prolatiivi”. On yllättävää,

että Karlsson rinnastaa instruktiivin jopa prolatiiviin, joka kieltämättä on hyvin heikosti produktiivinen (Ylikoski 2018; 2020). Karlssonin (2018, 264) uusin suomen kielioppi jatkaa 35 vuotta myöhemmin samaan tapaan: instruktiivin kerrotaan esiintyvän lähes yksinomaan kiteytyneissä monikollisissa ilmauksissa, joihin kuuluu adjektiivi- tai pronominiäärin. Samoin Vilkuna (1996, 81) toteaa instruktiivimuotojen olevan ”melkein vain joihinkin fraaseihin kuuluvia”. Paunonen (1997, 1005) puolestaan kertoo, että instruktiivi ei kuulu nominien taivutusparadigmaan. Ei ole yllättävää, että etenkin kansainvälisissä suomen kielen kuvauksissa esiintyessään tällaiset väitteet ovat levinneet myös moniin suomea sekundaarilähteiden varassa luonnehtiviin tutkimuksiin, mutta yllättävää ei ole sekään, että ainakin jotkut ovat pyrkineet oikomaan tällaisia käsityksiä ja toteamaan instruktiivin aivan produktiiviseksi (esim. Itkonen 1986, 481). Yllättävämpää on se, että myös instruktiivin käytöstä kokonaisen väitöskirjamonografian laatinut Leskinen (1990, 17–18) päätyy em. kritiikkiin tutustuttuaankin pitämään instruktiivia ”enintään puoliproduktiivina sijana”, ”ei synkronisesti täysin produktiivina sijamuotona”. Samoin Karlsson näyttää ohittaneen Itkosen (1986, 481) huomautuksen kaikissa suomen kieliopin kuvauksissaan.

Suomen kieliopin kuvauksen päälähteenä on liki kahdenkymmenen vuoden ajan pidetty *Isoa suomen kielioppia*, joka ei varsinaisesti tyrmää instruktiivin produktiivisuutta. Kieliopissa (§ 1261) todetaan ns. vajaakäyttöisten sijojen eli abessiivin, instruktiivin ja komitatiivin käyttöön liittyvän leksikaalisia ja morfologisia rajoituksia, mutta instruktiivin osalta ainoiksi esimerkeiksi jää se, että instruktiivi ja komitatiivi ”sisältävät aina monikon *i*-tunnuksen” ja pronomineista instruktiivi esiintyy vain ”määritteinä sellaisissa kiteytyneissä ilmauksissa kuin – – *muin keinoin*”. Arvioin näitä väitteitä jäljempänä, mutta jo tässä vaiheessa totean, että väitteet instruktiivin puoli- tai epäproduktiivisuudesta on nähdäkseni aina esitetty ilman konkreettisia todisteita: tiedossani ei ole yhtään esitystä, jossa olisi esitetty edes yksi hypoteettinen mutta epätodelliseksi ja olemattomaksi todettu substantiivin, adjektiivin tai numeraalin instruktiivimuoto. Juuri substantiivit, adjektiivit ja numeraalit ovat suomessakin rajattoman avoimia sanaluokkia, ja koska kaikista – muun muassa tämän artikkelin kymmenistä esimerkeistä – päätellen niistä kaikista on täysin mahdollista ja luonnollista muodostaa instruktiivimuoto, instruktiivin produktiivisuus vaikuttaa käytännössä rajattomalta. Artikkelin alun esimerkkien 1–3 lisäksi tämän osoittavat muun muassa lauseet 4–5:

(4) Museovirasto [–] toteaa, että ainakin kahdeksan vuotta sitten rakennus on ollut korjattavissa *tavanomaisin rakenteellisin ja taloteknisin keinoin kohtuullisin kustannuksin* ja kulttuurihistoriallisten arvojen kärsimättä. (*Kuhmolainen* 29.4.2021)

(5) Suomen syrjäisestä asemasta aiheutuvat haitat olisivat Koposen mukaan korjattavissa *tietyin aikavälein toistuvoin kansainvälisin näyttelyin*. (*Etelä-Suomen Sanomat* 24.12.1984)

Mitä pronominiin instruktiiveihin tulee, ISK:n viite ”sellaisiin kiteytyneisiin ilmauksiin kuin” *muin keinoin* jää melko epäselväksi. Kiteytyneisyyttä ei sen tarkemmin määritellä, mutta esimerkiksi Ylen uutisarkiston tuhansiin instruktiiviesiintymiin kuuluvat myös lausekkeet *kummin perustein, harvoin voitoin, molemmin suupielin, monin poikkeusjärjestelyin, muutamien pykälämuutoksin, usein esimerkein* ja lukemattomat muut. Näitä on helppo pitää luonnollisina ja normaaleina instruktiivilausekkeina, mutta vaivoin millään tavoin kiteytyneinä.

Persoonapronomineista muodostettavat instruktiivit vaikuttavat kyllä yhtä mahdottomilta kuin vastaavat abessiivit ja komitatiivit, mutta demonstratiivipronominiin adverbeiksi leksikaalistuneet muodot *näin, noin ja niin* esiintyvät toisinaan myös alkuperäisemmissä tehtävissään instruktiiveina ilman, että niitäkään olisi syytä pitää erityisen kiteytyneinä:

(6) *Näin miettein* alkaa Eino Leinon runo Väinämöisen laulu. (*Suur-Keuruu* 22.9.2016)

(7) Ruusuisia muistoja kultaisilta vuosilta, kuten erään hänen työnsä nimi on, ehtii *noin keinoin* kertyä vielä monia. (*Etelä-Suomen Sanomat* 19.10.2001)

(8) Espoon käräjäoikeus hylkäsi valituksen *niin perustein*, että valituksessa mainittu saatava perustui toukokuussa 2012 annettuun Helsingin hovioikeuden tuomioon. (Minilex)

Yllä mainitun Ylen uutisarkiston automaattisiin morfologisiin analyysihin liittyy monia ongelmia (luku 2), jotka koskevat myös muita muotokategorioita. Käytettävissä olevien analyysien perusteella instruktiivia ei kuitenkaan ole mitään

syytä pitää yhtään vähemmän produktiivisena sijana kuin vaikkapa komitatiivia, jonka produktiivisuuden on kuvannut ja rehabilitoinut perusteellisesti etenkin Sirola-Belliard (2016; 2017) väitöskirjassaan ja sitä seuranneessa artikkelissaan. Sirola-Belliard (2017, 89–92) rinnastaa komitatiivin produktiivisuuden essiiviin, jota niin sanotuista vajaakäyttöisistä sijoista poiketen ei koskaan ole pidetty puoli- tai epäproduktiivisena sijana. Hän kiinnittää huomiota myös ns. kiteytyneisyyttä koskevaan diskurssiin ja osoittaa, että ”kiteytyneet” komitatiivit, kuten *perheineen* ja *vaimoineen*, ovat osa luonnollista kieltä eivätkä vähennä kategorian sijamaisuutta sen enempää kuin vastaavasti kiteytyneet essiivit *vanhana* ja *nuorena* (essiivimuotojen leksikaalistumisjatkumosta tarkemmin ks. Hynönen 2013). Yhtä vähän esimerkiksi kiteytymät *kunnolla* ja *humalassa* riittävät todisteiksi adessiivin tai inessiivin vajaakäyttöisyydestä tai epäproduktiivisuudesta.

Suomen instruktiiviin produktiivisuuteen ovat vastikään kiinnittäneet huomiota myös Alexandre Nikolaev ja Neil Bermel (2023) morfologian teoriaa laskennallisesti arvioivassa artikkelissaan. Vaikka kyseisen tutkimuksen päätavoitteet ovat kaukana perinteisestä fennistiikasta, tekijät osoittavat, että esimerkiksi tiettyjen sanojen instruktiivimuotojen, kuten *elämin* tai *maailmoin*, puuttuminen jopa varsin suurista korpuksista ei lähtökohtaisesti johdu niiden mahdottomuudesta vaan usein yksinkertaisesti siitä, että kyseisille muodoille ei ole juurikaan semanttista tarvetta; riittävän suurista aineistoista niitäkin tuki löytyy.

Morfologian alaan kuuluvat myös instruktiivin omistusmuodot. Siinä missä kysymys instruktiivin produktiivisuudesta kumpuaa ennen kaikkea tutkimuskirjallisuudessa esitettyjen väitteiden ja esimerkiksi tämän tutkimuksen päälähteenä palvelleiden korpusten välisestä epäsuhdasta, havaintoni instruktiivin omistusmuodoista kumpuavat melkein pä yksinomaisesti kielen todellisesta käytöstä.

Ison suomen kieliopin (§ 97) mukaan instruktiivimuodoissa ei ole possessiivisuffikseja. Vastaesimerkeiksi käyvät kuitenkin mm. seuraavat lauseet:

- (9) Tavarointa omin lupinsa keränneitä uhkaa myrkytysriski, poliisi varoittaa. (Yle 2012)

- (10) Alalle Hakkaraisen on saanut oma kiinnostus ihmisen ja eläinten anatomiaan sekä *hänen omin sanoinsa "sukurasite"*. (Yle 2020)
- (11) Jotta muuttaja kotoutuu muuttoyhteisöön, hänen on voitava tuntea se kodikseen, jonka rakentamiseen hän saa kanta-asukkaiden kanssa tasavertaisena osallistua *omin henkisin ja kulttuurisin varoinsa*. (Kielikello 2/2004 s. 40)
- (12) Asetelma on niin tärkeä, että Uuden testamentin neljästä evankelistasta kolme kukin *omin painotuksinsa* kuvaa tuon tapauksen. (Puolanka 17.2.2021)

Palaan vielä kerran käyttämiini sähköisiin korpuksiin ja niiden hakumahdollisuuksiin. Siinä missä esimerkiksi *pienin* voidaan ymmärtää jopa neljäksi eri muodoksi (ks. luku 2), esimerkkien 9–12 muotoja *lupinsa, sanoinsa, varoinsa* ja *painotuksinsa* samat korpuukset eivät osaa esittää instruktiiveiksi tai muutenkaan analysoida lainkaan. Tämä johtunee siitä, että oman aikamme kieliopit ja muut alan tutkimukset eivät tunne instruktiivin omistusmuotoja; ISK (§ 97) ei varsinaisesti edes pohdi mahdollisuutta tällaisiin muotoihin.

On totta, että instruktiivin omistusmuodot ovat varsin harvinaisia, mutta itse asiassa niiden harvinaisuus tai käsitys niiden puuttumisesta vaikuttaa melko uudelta ilmiöltä. Tässä ei ole mahdollista syventyä instruktiivin historialliseen kehitykseen, mutta esimerkiksi Lauseopin arkiston (LA) murreaineistojen kaikkiaan 375 instruktiiviksi analysoidusta substantiivista yhdeksän on vastaavia omistusmuotoja (esim. Leppävirran ja Nilsiän *omil lupisa*, Lestijärven *omiv voimisa*, Enonkosken *omin toimisa* ja Juuan *omiv väkisä*). 1800-luvun kieliopissa, mm. Setälällä (1880, 25), tällaisia myös on (esim. *omin lupinsa, kaikin voiminsa*), ja esimerkit 9–12 osoittavat tällaisia muotoja esiintyvän edelleen.

Yllä esitettyjen substantiivin omistusmuotojen lisäksi kiinnitän vielä huomiota yhteen erityiseen possessiivisuffiksillisten instruktiivien tyyppiin:

- (13) Halla-aho kirjoittaa myös, että mikäli muut eduskuntaryhmät katsovat uudet puheenjohtajajärjestelyt tarpeelliseksi, ne voivat edistää vaateitaan *hyväksi katsominsa keinoin*. (Yle 2012)

- (14) Ruokamuseon avajaisia juhlistettiin puurobaarilla, josta saattoi ammentaa lautaselle rukiista haudutettua uutispuuroa, perunasuurimoista keitettyä helmipuuroa ja kaurapuuroa *haluaminsa höystein*. (Loimaan Lehti 19.9.2019)
- (15) Laitos arvioi itse riskit ja hankkii tarkastuksiin erikoistuneen yhtiön tutkimaan säiliöt *sopiviksi katsominsa välein*. (Etelä-Suomen Sanomat 30.5.2010)
- (16) Hän jatkaa peliä *itse muuttaminsa säännöin*. (Lapin Kansa 23.7.2018)
- (17) Tee kartongista pieni kortti, johon kirjaat haluamasi viestin *kirjaintarroin tai lehdestä leikkaamisi kirjaimin*. (Keskisuomalainen 29.10.2018)
- (18) Hänen mukaansa toiminta jatkaa aiemmin puolukkaa ostaneiden Risto Sarkkisen ja Eeva Kakkosen perinteitä, osin *heidän käyttämissä välinein*. (Rantapohja 17.9.2020)

Esimerkeissä 13–18 possessiivisuffiksillisia instruktiiveja ovat pääsanojensa kanssa kongruoivat agenttipartisiipit. Omistusmuotojen käyttöehdot vaikuttavat olevan samat kuin agenttipartisiippia yleiskielen normien mukaisesti käytettäessä yleensä (ks. esim. ISK § 96, 527, 910, 1297). Erityisen huomion nämä ansaitsevat siksi, että juuri näissä muodoissa ja näissä konteksteissaan – niin refleksiivisesti hallitsevan lauseen subjektiin (13–17) kuin omaan pronominaaliseen genetiivisubjektiin (18) viitattaessaan – possessiivisuffiksit ovat yleiskielessä jokseenkin pakollisia. Kyse on siis marginaalisuudessaankin olennaisesta, kielijärjestelmään luontevasti kuuluvasta muodosta, vaikka kielen aiempi kuvausperinne ei sitä tunnekaan.

Nähtävästi kaikista transitiviverbeistä on mahdollista muodostaa tällaisia possessiivisuffiksillisia agenttipartisiipin instruktiiveja, mutta vastaavat substantiivien muodot ovat satunnaisempia. Vaikka esimerkeissä 9–12 nähtiin (*omin lupinsa, sanoinsa, varoinsa ja painotuksinsa*, ISK:n (§ 97) esitys instruktiivin possessiivisuffiksittomuudesta saa osittaista uskottavuutta siitä, että substantiivin taivutusparadigman esimerkkisanana on *teko*: instruktiivia *teoin* vastaavat omistusmuodot, esimerkiksi *?tekoinsa*, tuntuvat syystä tai toisesta aidosti vierailta (vrt. kuitenkin äänneasuiltaan vastaavat (*omin*) *sanoinsa, varoinsa, vuoroinsa, keinoinsa ja neuvoinsa*). Näin muodoin näyttääkin siltä, että puhe instruktiivista ja

puoliproduktiivisuudesta olisi osuvimmillaan silloin, kun itse sijan sijaan puhutaan siihen mahdollisesti liittyvistä possessiivisuffikseista. Toisaalta olen juuri edellä esittänyt, että täysin epäproduktiivisia moisetkaan eivät suinkaan ole; etenkin agenttipartisiipeille ominaisten omistusmuotojen produktiivisuudessa ei ole havaittavissa minkäänlaisia rajoituksia. Tämä tietävästi tässä ensi kertaa esitettävä ilmiö kaipaa luonnollisesti lisätutkimusta.

3.2 Instruktiivin syntaksista

Suomen kielen monia sijoja ja etenkin sijastatukseltaan kyseenalaistettuja muodosteita, kuten niin sanottuja marginaalisia tai vajaakäyttöisiä sijoja tai yleensä selvästi sijaparadigman ulkopuolelle jätettyä prolatiivia (esim. Ylikoski 2018; 2020), on usein tarkasteltu, arvioitu ja määritelty niiden sisäisen morfosyntaksin näkökulmasta. Sijan tunnusmerkkeinä on yksimielisesti pidetty etenkin sitä, että suomen kielen sijalla on kongruoivia adjektiivi- ja pronomini-määritteitä, genetiivimääritteitä ja relatiivilauseita, jotka kaikki viittaavat siihen, että kyseessä ovat substantiivin taivutusmuodot. Jos nämä ominaisuudet puuttuvat tai ne ovat kovin harvinaisia, kyseessä on pikemminkin substantiivisuutensa menettänyt adverbijohdos.

Edellä instruktiivin morfologiaa tarkasteltaessa ja jo tätä ennen on nähty myös sen syntaktisia ominaisuuksia. Instruktiivin aiemmissa kuvauksissa eniten huomiota on saanut se, että instruktiiveilla on varsin usein määritteitä. Annetut esimerkit koostuvat käytännössä aina vain yhden määritteen sisältävistä lausekkeista, mutta yllä on nähty, että määritteitä voi olla enemmänkin ja instruktiivilausekkeita instruktiivilausekkeiden sisällä jopa kerroksittain (mm. esimerkin 5 *tietyin aikaväleihin toistuvien kansainvälisten näyttelyin*).

ISK toteaa, että instruktiivisijaiset substantiivit ovat jopa ”yleensä määritteellisiä” (§ 566), ts. ”instruktiivisijaisella substantiivilla on tavallisesti määrite”, mutta toisaalla samassa teoksessa esitetään ilmeisen ristiriitaisesti instruktiivin ja abessiivin sijamaisuutta vähentävän se, että ”näissä sijoissa esiintyvä substantiivi saa usein adverbien mutta ei substantiivin määritteitä” (§ 1261). Edellisessä toteamuksessa substantiivin määritteillä tarkoitetaan sekä instruktiivissa kongruoivia että sen kanssa kongruoimattomia määritteitä (*iloisin mielin, hyöillä mielin*). ”Usein” adverbien

määritteitä saavasta instruktiivista esitetään esimerkki *ihan avokäsin*, mutta monikäyttöinen *ihan* ei vakuuta pääsanansa adverbisuudesta (vrt. esim. *ihan lähitulevaisuudessa*, *ihan kansainvälisellä tasolla*; Ylikoski 2021, 150).

Paradoksaalista kyllä, vaikka juuri pääsanansa kanssa kongruoivia adjektiivimääritteitä on perinteisesti pidetty yhtenä sijan keskeisimmistä kriteereistä, Karlsson (2018, 264) mainitsee tämän instruktiiville erityisen ominaisen piirteen silloinkin, kun hän samassa lauseessa instruktiivin sijamaisuutta vähätellen toteaa sen esiintyvän lähinnä kiteytyneissä ilmauksissa. ISK, Karlsson tai muut instruktiivin määritteiden yleisyyttä – ja samalla jopa niiden harvinaisuutta (ISK § 1261) – korostavat lähteet eivät kuitenkaan kerro, millaisiin aineistoihin ja laskelmiin tällaiset kvantitatiiviset väitteet perustuvat. Kertomatta jää ylipäänsä se, mitä varsinaista merkitystä instruktiiville tai koko kielen rakenteelle tai sen ymmärtämiselle on sillä, ovatko instruktiivin määritteet niin yleisiä kuin niiden esitetään olevan.

Laajojen korpusten hakumahdollisuuksien rajallisuudesta huolimatta on mahdollista yrittää tarkastella instruktiivin niin sanottua tavallista käyttöä. Luvussa 2 kuvaamani korpusten puutteet hetkeksi sivuuttaen aihetta voi havainnollistaa useimpien nykysuomalaisten yhteistä yleiskieltä edustavan Ylen uutisarkiston tarjoama kuva tavallisista instruktiiveista. Vuonna 2025 tässä kooltaan 286 miljoonasta saneesta koostuvassa korpuksessa on kaiken kaikkiaan 313 723 substantiivin instruktiiviksi analysoitua sanetta, jotka edustavat yhteensä 9 757 instruktiivimuotoa. Näistä 5 296 eli yli puolet esiintyy korpuksessa vain yhden kerran. Näin ollen substantiivin instruktiivimuotojen mediaani korpuksessa on 1 eli toisin sanoen tässä katsannossa keskimääräisimpiä, omalla tavallaan tyypillisimpiä instruktiivimuotoja ovat näinkin laajassa aineistossa yksittäiset mutta tuhannet erilaiset esiintymät. Saadakseni pikaisen yleiskuvan tällaisten tavallisten instruktiivimuotojen syntaktisista ominaisuuksista olen käynyt läpi aakkostamani instruktiiviluettelon sata ensimmäistä *k*-kirjaimella – suomen sanojen yleisimmällä alkukirjaimella – alkavaa ainutkertaista instruktiivia alkuperäisissä esiintymäkonteksteissaan (*kaanonmuodostelmin*, *kaapelein*, *kaarrekallistuksin*, – – *kausioaloin*, *kavennuksin*, *kavennusmerkinnöin* ja *kavioin*). Näin löydetään esimerkiksi seuraavat instruktiivin sisältävät lauseet:

- (19) 4 Duets (2015) klarinetille ja pianolle heijastelee renessanssisävelmiä *kaanonmuodostelmin*. (Yle 2019)
- (20) Yleisurheilua varten hallissa on 200 metrin pituinen kiertävä juoksurata, jossa on neljä kiertävää rataa *kaarrekallistuksin*. (Yle 2018)
- (21) Suomalaiset innostuivat koristelemaan kotinsa ja pihansa *erilaisin kausivaloin*. (Yle 2021)
- (22) Moottoritie oli merkitty *asianmukaisin kavennusmerkinnöin*. (Yle 2019)

Lauseiden 19–20 instruktiivit esiintyvät määritteittä. Ilman muuta tarkastelemani sadan tyypillisen instruktiivin joukkoon mahtuu myös määritteellisiä instruktiiveja (esim. 21–22), mutta oleellisinta on, että tässä sadan instruktiivin otoksessa kaikkiaan 77 tyypilliseksi laskemaani instruktiivimuotoa esiintyy vailla minkäänlaisia määritteitä. Näiden lisäksi instruktiivissa kongruoivia määritteitä on 21 lauseessa ja genetiivimääritteitä kahdessa; niin sanotuiksi inkongruenteiksi instruktiivirakenteiksi katsottavia lausekkeita ei ole lainkaan.

Otokseni on varsin pieni ja perusteellisen kvantitatiivisen analyysin pohjaksi monella tapaa mielivaltainen, mutta toivon jo näiden lukujen osoittavan, että produktiivisesti muodostetuilla instruktiiveilla on määritteitä silloin tällöin, aivan kuin muillakin sijoilla: yli viidenneksessä lauseista niitä kyllä on, mutta paljon tavallisempia ovat määritteettömät instruktiivit. Samalla toivon myös esimerkkien 19–22 instruktiivien *kaanonmuodostelmin*, *kaarrekallistuksin*, *erilaisin kausivaloin* ja *asianmukaisin kavennusmerkinnöin* vielä kerran osoittavan, että instruktiivi ei ole millään tapaa epäproduktiivinen, jonkinlaisiin kiteytymiin rajoittuva muotokategoria.

Kysymys instruktiivien määritteistä tarjoaisi toki aiheita jatkotutkimuksiin, joiden yhteydessä sen käytön voisi myös suhteuttaa muihin sijoihin: tiedossani ei ole tutkimuksia siitä, miten edes tässä esittämäni alkeelliset laskelmat suhteutuvat siihen, kuinka paljon määritteitä esimerkiksi inessiivillä vastaavissa aineistoissa on. Aiempien tutkijoiden viitteet toteamukset instruktiivimuotoisilla substantiiveilla ”yleensä”, ”lähes aina” tai ”hyvin usein” oleviin määritteisiin kaipaisivat siis

vertailukohdiksi tietoja – parhaimmillaan luotettavia laskelmia – siitä, miten muut sijat käyttäytyvät.

On silti epäselvää, miksi instruktiivien määritteistä on niin usein haluttu esittää painokkaita mutta perustelemattomia huomautuksia etenkin, kun muiden sijojen suhteen vastaavia tietoja tai väitteitä ei ole tapana esittää. Kukaan ei liene vaivautunut erityisen perusteellisesti selvittämään, kuinka usein vaikkapa inessiivillä on erilaisia määritteitä, eikä tällaisen aiheen selvittely tunnukaan tarkoituksenmukaisimmalta tavalta lisätä ymmärtämystämme suomen kielestä. Oleellisempaa on, että instruktiivimuotoiset substantiivit saavat kongruoivia adjektiivimääritteitä samaan tapaan kuin muutkin substantiivit muissa sijoissa: toisinaan tällaisia adjektiivimääritteitä on, toisinaan ei; tärkeintä on se, että niitä on, eli instruktiivin sijastatus ei ole ainakaan kongruoivista adjektiivimääritteistä kiinni. Huomattavampaa on lähinnä se, että demonstratiivipronominien instruktiivimuodot *näin*, *noin* ja *niin* ovat niin leksikaalistuneita, että attribuuttiasemassa ne esiintyvät kovin harvoin, mutta tämäkään ei ole tavatonta (ks. esimerkit 6–8).

Aivan oma lukunsa instruktiivin käytössä ovat ns. inkongruentit instruktiivirakenteet, joiden syntaksista Leskinen (1990) on laatinut kokonaisen väitöskirjan. Tämän kielihistoriallisesti ja dialektologisesti kiinnostavan ja perusteellisesti kuvatun ilmiön tarkasteluun ei tässä nyky-yleiskielen instruktiivin produktiiviseen käyttöön keskittyvässä artikkelissa ole kovin paljon lisättävää. Toisin kuin kongruentteja instruktiivilausekkeita, juuri inkongruentteja instruktiivirakenteita voi pitää paljolti fraasiutuneena ilmaisutyyppinä, mutta loppujen lopuksi kyse on tendensseistä, ei suinkaan aivan epäproduktiivisesta fraasityypistä. Esimerkiksi edellä mainittujen *näin miettein* -tyyppisten demonstratiiviattribuutillisten rakenteiden (6–8) rinnalla yleisemmin esiintyvät *näillä miettein* -rakenteet vaikuttavat korvaavan edellistä tyyppiä, jonka käyttöä leksikaalistunut *näin* luultavasti rajoittaa.

Käyttämässäni aikamme kirjoitettua yleiskieltä edustavissa aineistoissa yleisimpiä inkongruentteja instruktiivirakenteita ovat tuhansin kerroin esiintyvät ja selvästi fraasiutuneet *hyoillä mielin*, *muilla tavoin* ja *muilla keinoin*, mutta niiden lisäksi miljardien sanojen aineistot sisältävät sadoittain muita rakenteita, joista useimmat ovat ainutkertaisia, kuten *vakailta mielin*, *riittävoilla tiedoin*, *erilaisilla konstein*, *mustilla*

merkein, nykyisillä hinnoin ja näillä peltoisilla seuduin. Instruktiivin luontoa havainnollistaa silti osuvasti esimerkin 23 kuvaama Matti Nykäsen lausahdus:

- (23) Menen sinne *hyvillä mielin ja pelottavin mielin*. Tällä iällä pitää muun muassa osata kaatua oikein, ettei loukkaa itseään. *Pelottavin mielin*, sanon suoraan. (MTV 2008)

Pyrkimyksenäni ei ole esittää, missä inkongruenttien instruktiivirakenteiden rajat tarkalleen kulkevat, mikä tarkalleen on esimerkiksi ilmaisujen *hyvillä mielin* ja *hyvin mielin* ero tai kuinka kieliopillinen on lauseke *pelottavin mielin* ja missä määrin sen voisi korvata lausekkeella *?pelottavilla mielin*. Uskon kuitenkin useimpien suomenkielisten lukijoideni hyväksyvän edellisen harvinaisuuden paljon paremmin kuin sitä vastaavan jälkimmäisen vaihtoehdon, sillä monet inkongruentit instruktiivirakenteet ovat selvästi osa fraseologiaa eivätkä niinkään kovin produktiivinen osa kieliopin rakennetta.

Edellä mainitsin fennistiikassa tärkeänä pidettynä sijan kriteerinä myös sijamuodon kyvyn saada genetiiviattribuutteja. Tällaisista instruktiiveista nähtiin jo edellä possessiivisuffiksillinen esimerkki *hänen omin sanoinsa* (10), mutta tavanomaisemmista genetiivin määrittämistä instruktiiveista voi vielä antaa mm. seuraavat esimerkit:

- (24) *Matti Nykäsen sanoin* tuli bon voyage -tunne, tämän olen kokenut ennenkin. (Yle 2011)
- (25) Taustalla näkyy *EU:n komission tunnuksin* varustettu sininen seinä. (Yle 2017)
- (26) Rajavesistöjen hallintoa on kansainvälistetty *alan sopimuksin*. (*Turun Sanomat* 5.1.2020)
- (27) Itsenäisyys on kirkkoherra Pekka Valkeapään saarnan mukaan lunastettu *isien ja äitien uhrauksin*. (*Vihdin Uutiset* 10.12.2016)

Instruktiiviin liittyvästä omistajan ilmaisemisesta puheen ollen huomion ansaitsee myös se, että instruktiivimuotoisten substantiivien yleisimpiä määritteitä on *omin*.

Esimerkeissä 9–12 se esiintyy yhdessä possessiivisuffiksien kanssa, mutta yleisempää on se, että *omin* ikään kuin korvaa kieltämättä marginaalista possessiivisuffiksien käyttöä. Ylen uutisarkiston instruktiivimuotoisiksi analysoiduista adjektiivimääritteistä jopa noin viidesosa on juuri *omin*-muotoja. Tämä selvästi instruktiiville ominainen piirre muistuttaa kiinnostavasti viroa, jossa *oma* on laajalti käytössä juuri suomalaisia possessiivisuffikseja vastaavissa tehtävissä.

3.3 Instruktiivin semantiikasta: monikko vai myös yksikkö?

Tutkimukseni viimeisenä ja lähinnä ainoana semantiikkaan keskittyvänä pääteemana kiinnitän huomiota instruktiiviin ja lukuun. Instruktiivin tunnus *-in* koostuu kahdesta yhteen tavuun tiivistyvistä foneemista, jotka ovat /i/ ja /n/. Fennistisen tutkimusperinteen mukaan *in*-tunnuksen *-i-* on monikon tunnus, jota seuraa varsinainen sijapäätte *-n*, joka puolestaan yleisimmän käsityksen mukaan on historiallisesti yhtä kuin genetiivin sijapäätte *-n*. Myös monikon *i*-tunnuksen oletetaan palautuvan juuri genetiivin monikon päätteeseen, joten *-in* näyttää olevan ikään kuin kahden genetiivisuffiksin yhteenliittymä.

Instruktiivin historiallista yhteyttä nykykielen genetiiviin on luonnollisesti perusteltu erilaisin kielihistoriallisin argumentein, mutta niiden arvioiminen ei kuulu tämän tutkimukseni piiriin (ks. tarkemmin esim. Hakulinen 1979, 105–107; EKA 190–191, 200–201, 311–313 ja siellä mainitut lähteet). Sen sijaan tarkastelen seuraavassakin juuri nykysuomen *in*-instruktiivia nimenomaisesti synkronisena ilmiönä, joka eroaa genetiivistä niin muodon kuin merkityksenkin suhteen aivan kuten *i*-monikko eroaa *n*-genetiivistä.

Koska tutkimukseni kohteena on instruktiivin produktiivinen käyttö, keskityn edelleen *in*-tunnuksiseen instruktiiviin; pelkän *n*-aineksen sisältävät denominaaliset adverbit (esim. *jalan*, *kaupan* ja *kilvan*) liittyvät *in*-instruktiiviin vain kielihistoriallisesti ja silloinkin usein kovin epävarmasti (luku 2). Yllä olen viitannut mm. *Isoon suomen kielioppiin* (§ 1261) ja Karlssoniin (2018, 264), joiden mukaan instruktiivi sisältää aina monikon *i*-tunnuksen. Tämä on käytännössä kaikkien tuntemieni instruktiivin kuvausten kanta: *-in* koostuu myös synkronisten kuvausten mukaan *i*-monikosta ja sitä seuraavasta varsinaisesta instruktiivin sijapäätteestä *-n*.

Samaan tapaan *Iso suomen kielioppi* kuvaa myös *ine*-komitatiivin (§ 1261), mutta esimerkiksi Karlsson (mts. 263–264) näkee tämän sijan hieman toisin: koska komitatiivin *ine*-päätteen *-i-* on hänen mukaansa ”itse asiassa kivettynyt monikon *-i-*”, päätte on nimenomaisesti *-ine* eikä komitatiivissa hänen mukaansa tehdä eroa yksikön ja monikon välillä. Karlssonin ensimmäinen lause-esimerkki on *Läsnä oli Kari Mäkelä vaimoineen*, jonka käänös on *Present was Kari Mäkelä with his wife*. Havainnossa sinänsä ei ole mitään uutta, sillä jo samantyyppisen *vaimoineen*-esimerkin esittävän Setälän (1880, 25) sanoin ”tätä sijaa kieli käyttää aina monikollisena, oli merkitys kuinka yksiköllinen tahansa”. Karlssonin väite komitatiivin *i*-aineksen monikkoalkuperästä sen sijaan ei suinkaan kuuluisi synkroniseen kieliopin kuvaukseen etenkin sen takia, että varsinaiset komitatiivin alkuperän tutkijat eivät ole siinä monikkoainesta nähneet. Yhtä kaikki, esimerkiksi *Iso suomen kielioppi* (esim. § 97, 1261) esittää siis sekä komitatiivin että instruktiivin sijoina, joilla ei ole yksikkömuotoja, vain monikkomuotoja.

Komitatiivin monikollisuutta ja mahdollista yksiköllisyyttä on pohdittu paljon. Kirjakieleen on aikoinaan jopa pyritty luomaan erillinen yksikön komitatiivi, ja tästä pitkästä keskustelusta on olemassa myös perusteellisia tutkimuksia (erityisesti Litola 2015; ks. myös Sirola-Belliard 2016, 60–61). On kuitenkin yllättävää, että *in*-instruktiivin osalta tällaista keskustelua ei ole käyty. Instruktiivin monikollisuutta on kyllä verrattu *jalan*-tyyppisten adverbien muodolliseen yksiköllisyyteen lähes aina kun sen alkuperää on kuvattu ja tutkittu (esim. Hakulinen 1979, 107; Ross 1988, 12; Leskinen 1990, 3), mutta produktiivisen *in*-instruktiivin kuvauksissa – vaikka sijaa ei aina kovin produktiiviseksi luonnehdittaisikaan – sen lukuun ei siis ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Edes instruktiivia kieliopilleen tyyppillisesti varsin runsain esimerkein havainnollistava Penttilä (1963, 439–445) ei kiinnitä huomiota siihen, kuinka moniin suihin ja sydämiin hänen esimerkkiensä (28–29) instruktiivit viittaavat:

(28) Hän töllisteli ohikulkijoita *avoimin suin*. (Penttilä 1963, 440)

(29) Toimi *iloisin ja vapain sydämin*. (Penttilä 1963, 440)

Fennistiikassa poikkeuksellisen ja suorastaan unohtuneen näkökulman on kuitenkin esittänyt Hakulinen (1979, 106), joka kenties ainoana instruktiivin tarkastelijana

huomauttaa, että ”mon. instruktiivin merkitys usein on yksiköllinen”. Hänen esimerkkejään ovat ”näin (: tämä), noin (: tuo), niin (: se)” sekä lausekkeet *paljain päin* ja *selvin päin*. Hakulisen jälkeen asiaan ei kuitenkaan näy kiinnitetyn lainkaan huomiota ja myöhemmästä kirjallisuudesta saakin yksiselitteisen käsityksen, että tällaisia ei ole olemassa (esim. Leskinen 1990; ISK). Vaikka Hakulisen mukaan instruktiivin merkitys on yksiköllinen suorastaan ”usein”, juuri hänen esittämiään esimerkkejä voinee hyvällä syyllä luonnehtia fraasiutuneiksi – ja samoin ehkä myös Penttilän esimerkkejä (28–29). Fraasiutuneisuuden määritelmään takertumatta esitän kuitenkin joukon lisäesimerkkejä:

- (30) Lopuksi Einstein raapusti *omin käsin* kirjeen loppuun: A. Einstein. (*Helsingin Sanomat* 11.4.2021)
- (31) Ruotsalainen talouslehti Dagens Industri julisti tiistain etusivullaan siniristilippu liehuen *isoin otsikoin*, että ”Suomen teollisuus on meidän”. (*Hämeen Sanomat* 15.7.2020)
- (32) Spagetti syntyy poikamieheltä nykyään jo ihan *omin reseptein*, Takala naurahti. (*Keskipohtaanmaa* 26.9.2020)

Vaikka *omin käsin* (30) – joka allekirjoituksesta puhuttaessa on ehdottomasti yksiköllinen – on varsin vakiintunut ilmaus, paljon vakiintumattomampia ovat esimerkiksi *isoin otsikoin* ja *omin reseptein*. Etenkin edellinen esimerkissä 31 viittaa kiistatta – ja taatusti ongelmitta – vain yhteen etusivun otsikkoon (*Finlands industri är vår*, Dagens Industri 14.7.2020). Jatkan merkitykseltään yksiköllisten instruktiivien esittelyä seuraavin esimerkein:

- (33) Tämän on aistunut myös *hengityssuojaimin ja kumihansikkain* varustautunut Juhani Luomiluoto. (*Uusimaa* 9.8.2020)
- (34) *Suojahansikkain ja kasvomaskein* varustettuna hän oli valmis ottamaan vastaan asiakkaita. (Yle 2020)
- (35) Pukeudu kevyesti löysiin vaatteisiin ja suojaudu *aurinkolasein ja päähinein*. (*KMV-lehti* 29.7.2019)

- (36) Olit hyvin varustautunut *valoin ja kypärin*, mutta se ei oikeuta sinua ajamaan suojausten yli. (*Koillissanomat* 11.1.2019)

Esimerkkejä 33–35 yhdistää se, että niiden rinnastetuista instruktiiveista toinen viittaa monikollisiin tarkoitteisiin, toinen puolestaan yksiköllisiin (hengityssuojaimen, kasvomaskiin, päähineeseen). Esimerkissä 36 yksikölliseksi voidaan tulkita paitsi *kypärä* myös *valo(t)*. Jatkan seuraavin esimerkein, joissa instruktiivin luku näkyy konkreettisesti instruktiivimuotoisia substantiiveja määrittävien relatiivilauseiden yksiköllisyydestä:

- (37) Janne Laukkanen nappaa laatikosta naudan sisäfileen *liikkein*, joka on toistunut *lukuisia kertoja*. (Yle 2011)

- (38) Tullihan tarkastaa näitä lähetyksiä vain *pistotarkastuksin*, joka on se *pääasiallinen tarkastusmenetelmä*. (*Iltalehti* 28.1.2021)

- (39) Miehet vangittiin *syytä epäillä -perustein*, joka on *vangitsemisperusteista lievempi*. (Yle 2020)

Monet instruktiivin esiintymät ovat siis potentiaalisesti tai suorastaan yksiselitteisesti yksikkötarkoitteisia. Tämä ei sinänsä ole täysin uutta suhteessa Hakulisenkin (1979, 106) esittämään huomioon, että ”mon. instruktiivin merkitys usein on yksiköllinen”. Utta on kuitenkin se, että muut suomen kielen instruktiivin kuvaajat näyttävät sivuuttaneen tämän tosiasian siinä määrin, että vasta tässä artikkelissa esitetään runsaasti esimerkkejä ja lisäargumentteja Hakulisen käsityksen tueksi. Toisaalta en kuitenkaan voi instruktiivia synkronisesti kuvatessani yhtyä Hakulisen historiallis-morfologiseen näkemykseen, jonka mukaan merkitykseltään ”usein yksiköllinen” muoto olisi sittenkin tarkalleen ottaen ”monikon instruktiivi”.

Hakulisen näkemys itsessään muistuttaa mm. edellä siteeraamaani Setälää (1880, 25), jonka mukaan suomen kieli käyttää komitatiivia ”aina monikollisena, oli merkitys kuinka yksiköllinen tahansa”. Hakulinen (1979, 107) näkee komitatiivin kuitenkin toisin kuin Setälä, ja myös toisin kuin hän itse instruktiivin: ”Komitatiivi, jonka päätteenä on *-ine-*, *-ine^x* on tuon päätteeseen kuuluvan *i:n* vuoksi yksikössä aina saman asuinen kuin monikossa”. Hakulisen esimerkkinä on *nuorine tyttärines* eli

yksikössä 'nuoren tyttäresi kanssa' ja monikossa 'nuorten tyttäresi kanssa'. Nähdäkseni Hakulisen aivan oikein esittämä käsitys komitatiivista tulisikin yksinkertaisesti ulottaa tässä tarkasteltavaan instruktiiviin: myös instruktiivi, jonka päätteensä on *-in*, on tuon päätteeseensä kuuluvan *i:n* vuoksi yksikössä aina saman näköinen kuin monikossa. Näin katsoessani olen kuitenkin eri mieltä käytännössä kaikkien tähänastisten instruktiivin kuvausten kanssa. Kuten edellä on kerrottu, instruktiivia ei ole tässäkään suhteessa kovinkaan systemaattisesti analysoitu, mutta oleellista on se, että jo Hakulinen aivan oikein toteaa instruktiivin olevan monesti merkitykseltään yksiköllinen.

Varsinaisten argumenttien puuttuessaakin etenkin *Iso suomen kielioppi* esittää oman kantansa instruktiivin lukuun moneenkin kertaan, mutta asian muotoilun kirjo jättää myös tulkitsemisen varaa: yleensä kielioppi esittää, että instruktiivisijaiset sanat "sisältävät aina monikon *i*-tunnuksen" (§ 1261; samoin § 123) tai "ovat muodoltaan aina monikollisia" (§ 774); toisin sanoen "instruktiivi esiintyy vain monikollisena sijana" (§ 389; samoin § 97), ja tässä suhteessa sen todetaan rinnastuvan komitatiiviin (§ 97, 774, 1261).

ISK:n yllä nähdyt sanavalinnat tuntuvat viittaavan siihen, että instruktiivin päätte on kieliopin mukaan sinänsä jakamaton *-in* ja komitatiivin päätte vastaavasti jakamaton *-ine-*. Kuitenkin juuri koko kielen kaikkien sijojen päätteitä käsittelevässä osuudessa (ISK § 81–82) instruktiivin varsinaiseksi päätteeksi esitetäänkin *-n*, joka "liittyy *i*-aineksiseen vartaloon". Kuten todettu, tällaisten muotojen mahdollisesta yksiköllisyydestä kielioppi ei silti sano mitään; lähtökohtaisesti yksikköviitteiset komitatiivit *puolisoineen* ja *vaimoineen* silti mainitaan (§ 1264, 1267). Morfologian näkökulmasta erityisiin yksikön instruktiiveihin viitataan vain kerran (§ 389) todettaessa, että eräitä "*n*-päätteisistä adverbeista, esim. *jalan* ja *kahden*, on nimitetty yksikön instruktiiveiksi, ja ne ilmaisevat instruktiiville tyypillisesti tapaa tai keinoa." Tämä ei vaikuta kuitenkaan kieliopin omalta kannalta, ja samalla jää mainitsematta, että adverbit *jalan* ja *kahden* eivät käytännössä viittaa yhteen tarkoitteeseen vaan pikemminkin kahteen. Todellisissa kommunikaatiotilanteissa lienee tosin niin, että adverbi *jalan* tai sen yhtä leksikaalistuneet käännösvastineet *på fots*, *on foot*, *à pied* ja niin edelleen eivät etymologioistaan huolimatta viittaa jalkoihin vaan kulkemisen tapaan.

Vaikka instruktiivin ”monikollisuudesta” puhutaan usein melko epämääräisesti, jokseenkin yhteistä kaikille suomen instruktiivin kuvaajille Setälästä (1880) Penttilän (1963) kautta *Isoon suomen kielioppiin* (2005) ja Karlssoniin (2018, 264) on se, että instruktiivia luonnehditaan monikolliseksi, koska ne ”ovat muodoltaan aina monikollisia” (ISK § 774).

On kiistatonta, että instruktiivi viittaa useimmiten monikollisiin tarkoitteisiin, ja niin instruktiivissa kuin komitatiivissakin suffiksin aloittava *-i-* assosioituneen helposti niihin taivutusmuotoihin – esimerkiksi useimpiin paikallissijoihin – joissa *-i-* on selvä monikon tunnus erotukseksi yksiköstä. Vaikka instruktiivi siis varmaankin hahmotetaan yleensä monikoksi, kyse on silti jatkumoista ja veteen piirretyistä viivoista: *puolisoineen* ja *selvin päin* liikkuvalla, kirjeensä *omin käsin* allekirjoittavalla henkilöllä on tavallisimman tulkinnan mukaan vain yksi puoliso ja yksi pää, ja kirjeensä hän allekirjoittaa yhdellä kädellä. Vaikka nämä ovat samalla esimerkkejä komitatiivin ja instruktiivin kiteytyneeköstä käytöstä, ja laajoja korpuksia tarkastellessa yleisimpinä yksikköviitteisinä instruktiivilausekkeina esille nousevat muun muassa *omin luvin/nokin/päin/säännöin/nimin/avaimin/tunnuksin*, suunnilleen yhtä ongelmattomaa on kertoa jonkun varustautuneen pyöräilyyn *etuvaloin* ja *kypärin* sekä mahdollisesti myös *hengityssuojaimin* ja *kaulaliinoin*, vaikka kaikkia kyseisiä tarkoitteita olisi vain yksin kappalein.

Samalla tavalla kuin komitatiivin monitulkintaisuus tai monen mielestä suorastaan virheellinen käyttö yksiköllisessä merkityksessä on jakanut kielenkäyttäjien mielipiteitä jo 1800-luvulta asti (Litola 2015), on ymmärrettävää, että mahdollisesti komitatiiviakin harvemmin yksiköllisiin tarkoitteisiin viittaava instruktiivi voi tuntua joidenkin kielenkäyttäjien mielestä monessa yhteydessä vieraalta. Se ei kuitenkaan poista tosiasiaa, että instruktiiviakin käytetään myös yksiköllisessä merkityksessä.

Vallitsevan käsityksen mukaan instruktiivin päätteen elementti *-i-* on etymologisesti sama, joka toimii useimpien sijojen yksiselitteisenä monikon tunnuksena; toisaalta *ine-*komitatiivin *-i-* ei nähtävästi alkuaankaan ole ollut monikon tunnus (esim. Hakulinen 1979, 106–107; Ross 1988, 24–35; Leskinen 1990, 1–19). Etymologiset selitykset eivät kuitenkaan sellaisinaan sovellu synkronisen morfologian kuvaukseen, emmehän pidä konditionaaliakaan imperfektinä, vaikka sen *isi-*

morfeemin jälkimmäinen *-i-* on tulkittu alkuaan menneen ajan tunnukseksi (Hakulinen 1979, 246). Esimerkkejä voi antaa enemmänkin: puhekielen (*me*) *tullaan* ei ole persoonaton passiivi eikä (*ne*) *tulee* yksikkö, vaan molemmat verbimuodot ovat myös monikon persoonamuotoja.

Tarvetta erottaa instruktiivia koskevat diakroniset näkökulmat synkronisista havainnollistavat myös substantiivien possessiivisuffiksilliset muodot, jotka ovat usein luonnostaan niin monitulkintaisia, että niiden merkitys käy ilmi yleensä vasta lauseyhteydestä. Esimerkiksi muotoa *lapsensa* ei ilman lausekontekstia ole syytä leimata joko yksiköksi tai monikoksi, joko nominatiiviksi tai genetiiviksi, tai joko yksikön 3. persoonaan tai monikon 3. persoonaan viittaavaksi omistusmuodoksi. Etymologinen, puhtaasti kielihistorialliseen rekonstruktioon perustuva katsantokanta tähänkin kysymykseen sovellettuna johtaisi kyllä yksinkertaiseen näkemykseen, että *lapsensa* on moneen omistettavaan viittaava yksikön 3. persoonan omistusmuoto ('hänen lapset'; ks. esim. EKA 210). Koska *lapsensa* voidaan kuitenkin nykysuomessa tulkita ainakin kuudella tapaa ('hänen/heidän lapsi/lapset/lapsen'), on pelkästään odotuksenmukaista, että laajoja korpuksia tarkastelemalla jotkin tulkinnat paljastuvat selvästi yleisemmiksi kuin toiset. Samalla tavoin kuin *omin päin* ja *omin suin* viittaavat helposti yksiköllisiin referentteihin, on odotuksenmukaista, että *äitinsä* on "yksikkömuoto" paljon useammin kuin *hiuksensa*, joka puolestaan on useimmiten "monikkomuoto". Mielessä voidaan pitää sekin, että myös essiivin ja translatiivin yksikkömuotoja käytetään toisinaan ikään kuin monikkomuotojen korvikkeina ilman, että tällaista prototyypisille sijoille ominaisen lukudistinktion horjumista pidettäisiin syynä epäillä näiden sijojen sijamaisuutta (ks. esim. Hynönen 2016, 129–137; Ylikoski 2020, 545).

4 Päätäntö

Instruktiivinen on suhteellisen harvoin joskaan ei kielessämme harvimmin käytetty sija (vrt. ISK § 1227–1228). On luonnollista, että tällaisessa typologisesti poikkeuksellisen runsassijaisessa kielessä osaa puolestatoistakymmenestä sijasta käytetään huomattavasti vähemmän kuin kielen yleisimpiä sijoja, mutta tämä ei sinänsä tarkoita sijastatuksen vähäisyyttä (Ylikoski 2021, 154). Katsonkin havaintojeni ja pohdintojeni osoittavan, että eräistä poikkeavista piirteistään huolimatta instruktiivia tulee pitää kiistattomana, produktiivisena sijana, jonka morfologia ja syntaksi eivät

suuresti eroa muista sijoista. Pronominien taivutuksessa instruktiivi on toki varsin vajaakäyttöinen, mutta ei silti aivan olematon sija (luvut 3.1 ja 3.2).

Mitä nähtävästi *Ison suomen kieliopin* (2005) käyttöön ottamaan *vajaakäyttöisen sijan* käsitteeseen vielä tulee, sitä ei selvästi missään perustella. Kieliopissa koko adjektiivia *vajaakäyttöinen* käytetään vain juuri *vajaakäyttöisistä sijoista* puhuttaessa. Tätä termiä käytetään lähes yksinomaisesti vain abessiivin, instruktiivin ja komitatiivin yhteisnimityksenä, mikä sellaisenaan on periaatteessa yhtä harmitonta kuin adessiivin, ablatiivin ja allatiivin kutsuminen ulkopaikallissijoiksi, vaikka nämä ovat paljon muutakin kuin paikallissijoja. Poikkeus on kuitenkin kieliopin luku ”§ 1233 *t*-päätteinen pronominin sijamuoto”, jossa todetaan seitsemästä pronominista muodostettavan *t*-akkusatiivin niin ikään olevan vajaakäyttöinen sija, ”koska se koskee vain pientä osaa sanastosta”. Juuri *t*-akkusatiivista puhuttaessa tällainen perustelu onkin selvä, mutta kuten tämä artikkelini sekä muut viimeaikaiset tutkimukset selvästi todistavat, sen enempää komitatiivia (Sirola-Belliard 2016; 2017), abessiivia (Ylikoski 2021) kuin instruktiivia ei voi luonnehtia vajaakäyttöiseksi samoin argumentein, koska niiden käyttö koskee tavattoman suurta osaa sanastosta – periaatteessa kaikkia substantiiveja ja adjektiiveja.

Morfologian osalta huomionarvoisia ovat esittämäni possessiivisuffiksilliset instruktiivimuodot, joiden aiempi kuvaus on ollut hyvin vajavaista. Merkille pantavia ovat erityisesti agenttipartisiipin yhteydessä käytetyt, yleiskielen normijärjestelmän valossa suorastaan odotuksenmukaisesti possessiiviset instruktiivimuodot (esim. *itse muuttaminsa säännöin, haluaminsa höystein, määräämingsä ehdoin, lausuminsa perustein* jne.). Näistä aiemmat kieliopin kuvaukset eivät ole kertoneet mitään. Tämän seurauksena tällaisia sinänsä täysin produktiivisia taivutusmuotoja eivät näemmä toistaiseksi tunnista sen enempää nykyisten suurten tekstikorpusten taustalla olevat analysointiohjelmat kuin tavallisten kielenkäyttäjien avuksi kehitetyt oikeinkirjoituksen tarkistimet.

Vaikka instruktiivilla yleensä viitataan monikollisiin tarkoitteisiin, pohjimmiltaan kyse on komitatiivin kaltaisesta sijasta, jonka sijapäätteen *-in* sisältämä elementti *-i-* ei sinänsä itsessään ole monikon tunnus. Ainakin synkronisessa katsannossa *-in* on luvun suhteen ambivalentti sijapäätte, jolla voidaan viitata niin yksiköllisiin kuin

monikollisiinkin tarkoitteisiin (esim. *allekirjoittaa omin käsin*) aivan kuten komitatiivillakin (esim. *saapuu vaimoineen*).

Tässä tutkimuksessa ei ole ollut mahdollista huomioida likikään kaikkia yhä vaillinaisesti tutkitun instruktiivin piirteitä. Olenkin rajannut esitykseni pääosin instruktiivin morfologiseen ja syntaktiseen tarkasteluun. Instruktiivin semantiikan tarkastelun olen rajoittanut lähinnä sen yksiköllisyyden ja monikollisuuden pohdintaan (ks. kuitenkin Ylikoski 2025).

Toisin kuin esimerkiksi Karlsson (1983, 229; 2018, 264), Vilkuna (1996, 81), Paunonen (1997, 1005) ja monet muut tutkijat ovat kerta toisensa jälkeen esittäneet, suomen kielen instruktiivi on aivan kiistatta produktiivinen sija siinä missä partitiivi, inessiivi ja muut kielen keskeisimmät sijat. Aiemmin suomen abessiivia tarkastellessani olen huomauttanut, että tämän usein instruktiivin tavoin vähätellyn taivutus kategorian sijastatus ei ole kovinkaan kyseenalainen, jos sen vertailukohdaksi asettaa yleensä ongelmitta sijaksi luetun ”*t*-tunnuksisen akkusatiivin, joka on niin epäproduktiivinen, että se rajoittuu vain seitsemään pronominiin eikä näin ollen yleensä saa määritteitä saati omistusliitteitä” (Ylikoski 2021, 152; ks. myös Ylikoski 2020, 532, 545). Samaan tapaan voi luonnehtia myös instruktiivia. Instruktiivi on kyllä yksi vähimmin käytetyistä sijoistamme, mutta joka tapauksessa sija, jolla on lähes kaikki suomen sijoille perinteisesti katsotut morfologiset, syntaktiset ja semanttiset ominaisuudet.

Lähteet

Aineistolähteet

Useimmat esimerkkilauseet ovat painetuista lehdistä, joista pääosa on myös Kansalliskirjaston digitaalisten aineistojen palvelimella <https://digi.kansalliskirjasto.fi/> (ks. luku 1). Muut lähteet on lueteltu alla.

KLK = Kansalliskirjasto 2021. Kansalliskirjaston sanoma- ja aikakauslehtikokoelman suomenkielinen osakorpus versio 2, Korp. Kielipankki.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-202009152/>.

Minilex = Ulosottoperusteen määräaika KKO:2012:108. Saatavissa

<https://www.minilex.fi/c/ulosottoperusteen-määräaika-kko2012108-0> [viitattu 21.6.2025].

MTV 2008 = Matti Nykänen urheilutunnustuksesta: Hienoa, ettei ole turhin julkkis!

Saatavissa <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/matti-nykanen-urheilutunnustuksesta-hienoa-ettei-ole-turhin-julkkis/2979776> [viitattu 20.3.2025].

Yle = Yleisradio. Ylen suomenkielinen uutisarkisto 2011-2021, Korp [korpus].

Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2022032203>

Kirjallisuus

BLAKE, BARRY J. 1994: *Case*. Cambridge University Press, Cambridge.

EKA = PRILLOP, KÜLLI – PAJUSALU, KARL – SAAR, EVA – SOOSAAR, SVEN-ERIK – VIITSO, TIIT-REIN 2020: *Eesti keele ajalugu*. Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu.

HAKULINEN, LAURI 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.

HYNÖNEN, EMMI 2013: Essiivisijaisten tilanilmausten leksikaalistumisjatkumo. *Virittäjä* 117 (4), 551–579.

— 2016: *Suomen essiivi*. Turun yliopisto, Turku.

IGGESEN, OLIVER A. 2013: Number of cases. Matthew S. Dryer ja Martin Haspelmath (toim.): *The world atlas of language structures online*. Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Leipzig. Saatavissa <http://wals.info/chapter/49> [viitattu 21.6.2025].

ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

ITKONEN, TERHO 1986: Nykysuomen äänne- ja muoto-oppia. *Virittäjä* 90 (4), 465–489.

JAAKOLA, MINNA – ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2023 (toim.): *The Finnish case system. Cognitive linguistic perspectives*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

JÄÄSKELÄINEN, ANNI 2020: Vieläkö on syytä pohtia *-sti*-suffiksin olemusta? *Virittäjä* 124 (4), 555–573. <https://doi.org/10.23982/vir.84773>

KARLSSON, FRED 1983: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. WSOY, Helsinki.

— 2018: *Finnish: A comprehensive grammar*. Routledge, London.

LESKINEN, JUHA 1990: *Suomen kielen inkongruentit instruktiivirakenteet ja niiden tausta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

- LITOLA, KATJA 2015: *Vastoinjärkinen komitatiivi. Kiista komitatiivin yksiköstä kansalliskielen projektissa*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201505128111>
- NIKOLAEV, ALEXANDRE – BERMEL, NEIL 2023: Studying negative evidence in Finnish language corpora. *Word structure* 16 (2–3), 206–232.
<https://doi.org/10.3366/word.2023.0229>
- PAUNONEN, HEIKKI 1997: Finland. HANS GOEBL, PETER H. NELDE, ZDENEK STARY ja WOLFGANG WÖLCK (toim.): *Contact linguistics. An international handbook of contemporary research*, 993–1007. Walter de Gruyter, Berlin.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi*. WSOY, Porvoo.
- ROSS, KRISTIINA 1988: *Instruktiiv läänemereseome keeltes*. Valgus, Tallinn.
- SETÄLÄ, E. N. 1880: *Suomen kielen lause-oppi. Oppikirjan koe*. K. E. Holm, Helsinki.
- SIROLA-BELLIARD, MAIJA 2016: *Suomen komitatiivi. -ine ja kanssa*. Tampere University Press, Tampere. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0246-7>
- 2017: Suomen komitatiivisija – kiteytynyt vai produktiivinen? *Sananjalka* 59, 81–103. <https://doi.org/10.30673/sja.66619>
- TUOMIKOSKI, RISTO 1973: Adjektiivin ja adverbien erosta. *Virittäjä* 77 (3), 199–214.
- VILKUNA, MARIA 1996: *Suomen lauseopin perusteet*. Edita, Helsinki.
- YLIKOSKI, JUSSI 2018: Prolatiivi ja instrumentaali: suomen *-(i)tse* ja *-teitse* kieliopin ja leksikon rajamailla. *Sananjalka* 60, 7–27. <https://doi.org/10.30673/sja.69978>
- 2020: Kielemme kääpiösijoista: prolatiivi, temporaali ja distributiivi. *Virittäjä* 124 (4), 529–554. <https://doi.org/10.23982/vir.76971>
- 2021: Abessiivin apologia. *Puhe ja kieli* 41 (2), 139–157.
<https://doi.org/10.23997/pk.110924>
- 2025: Mihin jotain instruktiivia ihan oikeasti muka tarvitaan? Esitelmä Språkets funktion -seminaarissa, Åbo Akademi 26.–27.5.2025. Saatavissa <https://users.utu.fi/jumyli/wp-content/uploads/sites/1378/2025/08/instruktiiv.pdf> [viitattu 8.8.2025].

JUSSI YLIKOSKI: *The Finnish instructive – a case like any other*

The instructive has remained the least studied case in Finnish, a language with approximately fifteen morphological cases. The lack of research on the instructive can be attributed to its status as a case in Finnish in general: the instructive has repeatedly been described as a partly productive or even entirely unproductive category, and thus not a genuine part of Finnish case inflection, but rather a category whose use is largely confined to lexicalised expressions. In contrast to such views, this study takes, as one of its starting points, the actual use of the instructive as illustrated by a number of examples that clearly show that it is a fully productive case that can be formed from virtually all nouns and adjectives.

The main objective of this study is to provide a qualitative description of the morphological, syntactic, and to some extent semantic, properties of the instructive in contemporary standard Finnish. While the very idea of the productivity of the instructive has often been cast in doubt, this case is a highly productive and multifaceted morphological category.

The study shows that despite certain exceptional features, the instructive is unambiguously a case form. In addition to reevaluating the often-questioned productivity of the instructive, the study also corrects the prevailing assumptions regarding its supposed lack of possessive suffixes and its relation to number. In constructions involving the so-called agentive passive participle in *-mA*, for example, possessive instructive forms – normatively expected in standard Finnish – are in fact quite common (e.g., *itse muuttaminsa säännöin* ‘with rules they themselves changed’, *heidän määräämisiä ehdoin* ‘under conditions they determined’), although this fact has been entirely omitted in previous grammatical descriptions. As a consequence, such fully productive inflected forms are currently unrecognised both by the analytical tools behind major modern text corpora and by spellcheckers designed for ordinary language users.

As regards number, it is shown that although the instructive most commonly refers to plural referents, the case suffix *-in* resembles the comitative case in *-ine-* in that both of them are number-neutral. Although the element *-i-* occurs as a plural marker in most Finnish cases, the same vowel in the instructive and comitative case suffixes is not a plural marker but instead an inseparable part of the case suffixes. At least from a synchronic perspective, *-in* functions as a number-neutral case suffix, capable of referring to both singular and plural referents. Although a plural interpretation is more common, singular is not uncommon either, as in (*kirjoittaa*) *omin käsin* ‘(write) by hand’ (lit. ‘(write) with one’s own hand’), (*julistaa*) *isoin otsikoin* ‘(announce) with a big headline’ (cf. the comitative *vaimoineen* ‘with his wife’).

JUSSI YLIKOSKI

Suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus, Turun yliopisto
jussi.ylikoski@utu.fi